

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію **СКОКОВОЇ Надії Дмитрівни**

«Крайова сіоністська організація Східної Галичини (1918–1929 рр.)»

подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук

(доктора філософії)

за спеціальністю 07.00.01 – історія України

Детальний аналіз дисертаційної роботи Скокової Н. Д. «Крайова сіоністська організація Східної Галичини (1918–1929 рр.)» дозволяє сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності дослідження, рівня обґрунтованості основних висновків, рекомендацій, достовірності, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки роботи.

1. Актуальність теми дослідження.

Представлена до захисту робота Скокової Н. Д. є актуальною з огляду на важливість вивчення історії єврейського національного руху після розпаду Австро-Угорщини, який створив умови для кардинальних змін у свідомості єврейського населення Галичини. Дослідження історії галицьких євреїв є необхідною складовою розуміння міжетнічних стосунків в регіоні. У цьому плані особливе значення має вивчення виникнення та функціонування найбільш впливової політичної сили в єврейській спільноті – галицьких сіоністів.

Дисертаційна робота Скокової Н. Д. здійснена в рамках навчально-дослідницької програми Єврейських студій Українського католицького університету та підспеціалізації кафедри історії гуманітарного факультету вказаного закладу вищої освіти. Тема дисертації у цілому відповідає науковій спеціальності – історія України.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації.

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та автореферату підтверджує обґрунтованість результатів та висновків щодо оцінки

організаційних засад та напрямків діяльності Крайової сіоністської організації Східної Галичини (далі – КСО) у 1918–1929 рр.

Структура дисертаційної роботи, побудована за проблемно-хронологічним принципом, є логічною, обґрунтованою і відповідає специфіці комплексного дослідження даного питання. Дисертаційне дослідження складається з анотації, уточнення щодо транслітерації та власних назв, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (282 позиції). Загальний обсяг рукопису становить 210 сторінок, із них – 188 основний текст.

У вступній частині автор переконливо обґрунтувала актуальність, предмет та об'єкт дослідження, його мету, завдання та практичне значення дослідження.

У першому розділі здійснено критичний аналіз історіографії, джерел та сформульовано методологію дослідження (с. 21–52). Оцінюючи стан наукової розробки проблеми, авторка виокремила шість ключових напрямків для розуміння контексту дослідження: суспільно-культурна історія євреїв Центрально-Східної Європи; взаємини єврейських спільнот з державами та панівними націями; напрями єврейської політики; загальна історія сіонізму; єврейська політика в міжвоєнній Польщі; суспільно-політичне життя євреїв Східної Галичини (с. 21–33).

Дослідницькі завдання дисертантки обумовили широкий спектр використаної джерельної бази: неопубліковані матеріали і документи державних та обласних архівів України (Львова та Івано-Франківська), закордонних архівів (Варшави та Єрусалиму). Авторка використала також опубліковані документи та мемуаристику, матеріали провідного єврейському польськомовного часопису «Chwila» (Львів, 1919–1927). Співставлення наукової літератури та різноманітних репрезентативних джерел, цілий ряд яких уперше введено до наукового обігу, дало можливість глибше та об'єктивніше дослідити тему.

Застосовані авторкою теоретико-методологічні засади дослідження є сучасного рівня й відповідають специфіці обраної теми.

У другому розділі дисертації Скокова Н. Д. проаналізувала утворення та характер сіоністського руху в Галичині до 1918 р.: створення першої національної партії галицьких євреїв; формування ідеології галицького єврейського націоналізму в синтезі з віденським сіонізмом, з'ясувала характер діяльності сіоністів в роки Першої світової війни та польсько-українського збройного конфлікту в Східній Галичині у 1918–1919 рр.

Авторка аргументовано відзначила, що виникнення сіоністського руху в Галичині було пов'язане з соціокультурними процесами в середовищі світської молоді. Статус національної меншини, актуальність вирішення єврейського питання та розширення політичних прав – стали чинниками формування нового явища в політиці євреїв – поряд асиміляційним та традиційним рухами сформувалася течія національної політики (с. 82).

Співставивши політичну програму 1892 року з положеннями Базельської програми 1897 року, дисертантка визначила головні точки синтезу політичних ідей віденського сіонізму та галицького єврейського націоналізму і площини їх подальшої співпраці (с. 82).

У третьому розділі дисертації (с. 90–127) розглянута структура та ідеологія КСО після завершення військових дій в Галичині: відновлення сіоністського руху в краю; формування структури та КСО; синтезу сіонізму та діаспорного націоналізму через призму публічного дискурсу Леона Райха.

Слушно зауважено, що утворення місцевих осередків Єврейської Національної Ради (далі – ЄНР) протягом жовтня–листопада 1918 р. засвідчило, що єврейське національне відродження в Галичині було пов'язане насамперед з територією підконтрольною ЗУНР, на якій мешкали майже півмільйона євреїв. Натомість, представницькі органи, які утворювалися поза лінією українсько-польського фронту не підлягали Східногалицькій ЄНР, а діяли виключно за підтримки новоутвореного польського уряду, а не в рамках нової нації творчої моделі існування, яку запропонували депутати ЄНР в Станиславові (с. 130).

У четвертому розділі дисертації (с. 128–182) висвітлюється діяльність КСО в 1919–1929 рр.: представницька діяльність в місцевих органах влади: єврейські національні ради і кагали; соціальна та економічна політика сіоністів;

ставлення Крайової сіоністської організації до урядів Польщі, які діяли в досліджуваний період; позиціонування КСО до проблеми уніфікації загального сіонізму в Польщі.

Розгляд діяльності КСО в політичній, економічній та культурній сферах засвідчив, що львівські сіоністи створили найбільшу підтримку для місцевої спільноти в умовах націоналізуючої політики польської держави. Водночас сіоністська організація поширювала ідеї єврейської світської модерної ідентичності (с. 181).

Аналіз ідеології східногалицького сіонізму показав, що його власний політичний дискурс не суперечив загальним постулатам сіоністського руху, втім питання організаційного характеру виявилися проблемними: ані львівська, ані краківська сіоністські організації не наважувалися поступатися власним впливам (с. 180–181).

3. Ступінь наукової новизни результатів дисертаційної роботи.

Дисертація характеризується логічним та послідовним викладом матеріалу, з'ясуванням численних маловідомих фактів з організації та діяльності Крайової сіоністської організації, добрим науковим стилем, аргументованістю висновків, які мають безперечну наукову новизну та є завершеною і самостійною роботою. Зміст автореферату є ідентичний основним положенням дисертації.

Наукова новизна представлених у дисертації результатів зумовлена обґрунтованістю теоретичних положень, сукупністю поставлених завдань та засобами їх розв'язання.

У дисертаційній роботі Скокової Н. Д.:

Уперше в українській історичній науці:

- здійснено детальний аналіз історіографічних напрацювань з тематики дослідження;
- запроваджено до наукового вжитку широке коло архівних документів з архівів України (Львів, Івано-Франківськ) та закордонних збірок (Варшава, Єрусалим);
- охарактеризовано історичні обставини, суспільно-політичний контекст та головні напрямки діяльності КСО;

- досліджено специфіку утворення стійкої інституційної структури КСО на крайовому і на місцевому рівні;
- встановлено, що формування ідеології КСО здійснено як результат синтезу постулатів сіонізму та діаспорного націоналізму;
- з'ясовано засоби комунікації КСО з єврейською спільнотою краю та способи пропаганди ідеології сіонізму;
- висвітлено роль сіоністів в культурному, соціальному, економічному та політичному житті єврейської спільноти.

Уточнено:

- формат контактів та взаємодії КСО з іншими сіоністськими організаціями II Речі Посполитої;
- специфіку адаптації Базельської програми Всесвітньої сіоністської організації до місцевих обставин життя східногалицької єврейської спільноти;
- масштаби впливу геополітичних чинників на розвиток сіонізму в міжвоєнній Польщі та в Східній Галичині зокрема.

Новий рівень розвитку отримали:

- вивчення історії єврейського національного руху Східної Галичини у період з 1918 до 1929 року;
- аналіз характеру політичних дискусій в парламентському середовищі Єврейського клубу;
- з'ясування обставин фрагментації єврейської національної політики в сіоністських середовищах.

4. Теоретична цінність та практичне знання наукових результатів.

Обґрунтовані у дисертації Скокової Н. Д. положення та висновки безумовно мають наукове та практичне значення. Теоретична цінність дисертаційної роботи полягає у тому, що застосовані методи дослідження дозволили автору всебічно і комплексно розкрити поставлені на розв'язання завдання.

Сформульоване автором практичне значення дисертаційної праці дійсно вагоме й не викликає заперечень. Конкретно-фактичний матеріал та висновки праці можуть використовуватися у подальших наукових розробках з історії

єврейського національного руху Східної Галичини в міжвоєнний період, в дослідженнях просопографічного характеру, регіональних студіях, в працях про міжнаціональні стосунки та інших дослідженнях при написанні узагальнюючих праць з історії України. Матеріали дисертації можуть бути використані при підготовці нормативних курсів з історії національних спільнот України, а також у практичній та виховній діяльності сучасних українських закладів освіти та громадських організацій.

5. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційної роботи Скокової Н. Д. достатньою мірою відображають наукову новизну, сутність, теоретичне та практичне значення результатів дослідження викладені у 4-х публікаціях. З них: 3 – фахових наукових виданнях України, 1 – у закордонному виданні (Краків, Республіка Польща). Апробація результатів дослідження здійснена авторкою на українських (Львів, Одеса) та міжнародних (Варшава, Відень, Єрусалим, Краків, Тель-Авів) наукових та науково-практичних конференціях і семінарах.

6. Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації.

У цілому, дисертаційна робота є завершеним самостійним та цілісним науковим дослідженням. Втім, у результаті аналізу змісту дисертаційної роботи Скокової Н. Д., віддаючи належне високому рівню її підготовки, вважаємо доцільним відзначити наступні дискусійні питання, висловити зауваження та побажання:

1. З тогочасної періодики авторка обмежилася використанням публікацій львівського польськомовного пресового органу КСО «Chwila» (с. 178–184). Натомість поза увагою залишилися інші галицькі польські чи українські періодичні видання, які регулярно чи епізодично торкалися єврейської тематики. Таке обмежене використання тогочасної періодики, як важливого джерела, на нашу думку звужує перспективу оцінки до єврейського національного руху з боку інших національних середовищ Галичини.

2. У четвертому розділі дисертації поставлено під сумнів тезу дослідника Максима Гона, про те, що протягом зими–весни 1919 р. настрої в середовищі

ЄНР стали більш проукраїнськими. Як аргумент, стверджується, що «немає публічного підтвердження того, наприклад у пресі»; «події польсько-української війни не дають достатньо підстав вважати, що в цьому етнічному трикутнику євреї підтримали українську сторону» (с. 135). У цьому випадку авторка ігнорує факт утворення пр. уряді ЗУНР т. зв. децернаету з єврейських справ чи «Жидівського» куреня, організованого на базі єврейської міліції в Тернополі в червні 1919 р. Про прихильність місцевих євреїв до влади ЗУНР є пресові повідомлення Осипа Назарука та наддніпрянського діяча Соломона Гольдельмана. У цьому контексті варто також згадати звернення Ізраеля Вальдмана в 1914 р. «До Жидів Східної Галичини», в якому єврейський діяч виступив зі закликом: *«Не ставайте у великій боротьбі поміж Поляками й Українцями під ні якою умовою на сторону гнобителів! Дивіться в будучність і творіть собі уже тепер політичний капітал у відносинах до Українців, аби Ви мали змогу предложити їм Ваш рахунок тоді, коли прийде час їх визволення»* («Об'єднання», Відень, 1924, кн. 1, с. 47–48).

3. У своєму дослідженні дисертантка не прокоментувала причини і обставини відмови лідера КСО Леона Райха, вступити до Блоку національних менших під час виборчої кампанії 1928 р.

Як бачимо, висловлені рекомендації та зауваження не заперечують ключових положень дослідження, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та автореферату, а також наукових праць опублікованих автором за темою дисертації.

Обґрунтованість наукових положень та висновків, а також їхня достовірність дають підстави стверджувати, що робота Скокової Н. Д. є цілком самостійною науковою працею і розв'язує важливу наукову проблему.

7. Відповідність роботи встановленим вимогам та загальний висновок. Дисертація «Крайова сіоністська організація Східної Галичини (1918–1929 рр.)» є самостійною дослідницькою роботою, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою кабінету Міністрів України № 567 від 24.0.2013 р. та зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабміну від 19.08.2015 р. № 656, а дисертантка

Скокова Надія Дмитрівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

16 грудня 2023 р.

Офіційний опонент

кандидат історичних наук,

доцент кафедри новітньої історії України

імені Михайла Грушевського

Львівського національного

університету імені Івана Франка

О. Й. Павлишин

Підпис О. Й. Павлишина завіряю